

SĂPĂTURA DE SALVARE DE LA LUDUȘ

(reg. Mureș-Autonomă Maghiară)

PE TERENUL unde se construiește Fabrica de zahăr de la Luduș, studenții Facultății de istorie care lucrau în brigada de muncă obștească « V. Babeș », au descoperit în iulie 1959, « o urnă funerară » din prima epocă a fierului (Hallstatt). Semnalindu-se această descoperire Institutului de istorie din Cluj, din însărcinarea direcțiunii s-au efectuat aici cercetări la fața locului¹.

Locul unde s-a găsit vasul amintit este situat în imediata apropiere a Ludușului. Terenul în acest loc se prezintă sub forma unei ridicături care, pe baza structurii stratigrafice, se pare că a fost inițial o insulă a Mureșului. Vasul s-a aflat la limita de sud a acestei ridicături cu ocazia nivelării terenului pentru construirea unei linii de cale ferată. El a fost găsit întreg la 0,40 m adâncime și era acoperit cu o lespede de gresie.

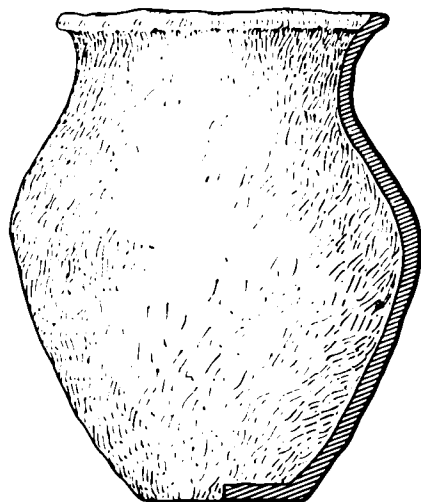


Fig. 1. — Luduș: vas hallstattian.

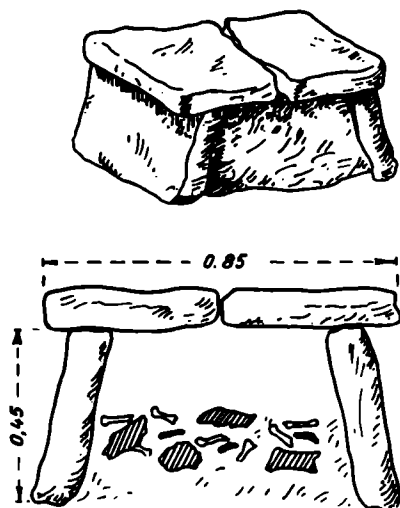


Fig. 2. — Mormînt hallstattian de incinerare în casetă.

În vas, sau în imediata lui apropiere, nu s-a găsit nici un fel de inventar sau oase calcinate, deci el nu a fost folosit ca urnă funerară ci mai degrabă a avut o altă întrebuințare (de pildă, vas de ofrandă). Vasul, de culoare neagră în exterior și portocalie în interior, are o formă ușor bitronconică cu buza ușor evazată (fig. 1). Pasta impură cuprinde pietricele și este bine arsă. Dimensiuni: înălțimea 45 cm, lățimea maximă 32 cm, grosimea peretelui 1,5 cm.

¹ Mulțumesc călduros și pe această cale acad. prof. C. Daicoviciu pentru sprijinul multilateral acordat la

efectuarea acestei cercetări.

Aproximativ la mijlocul ridicăturii la circa 100 m spre nord de locul unde a fost găsit vasul s-a trasat o secțiune în care la 0,20 m adâncime a apărut o casetă formată din lespezi de gresie. Casetă are o formă dreptunghiulară cu laturile lungi de 0,80—0,85 m și cele scurte de 0,40 m. Ea era acoperită cu două lespezi tot din gresie (fig. 2). În inte-

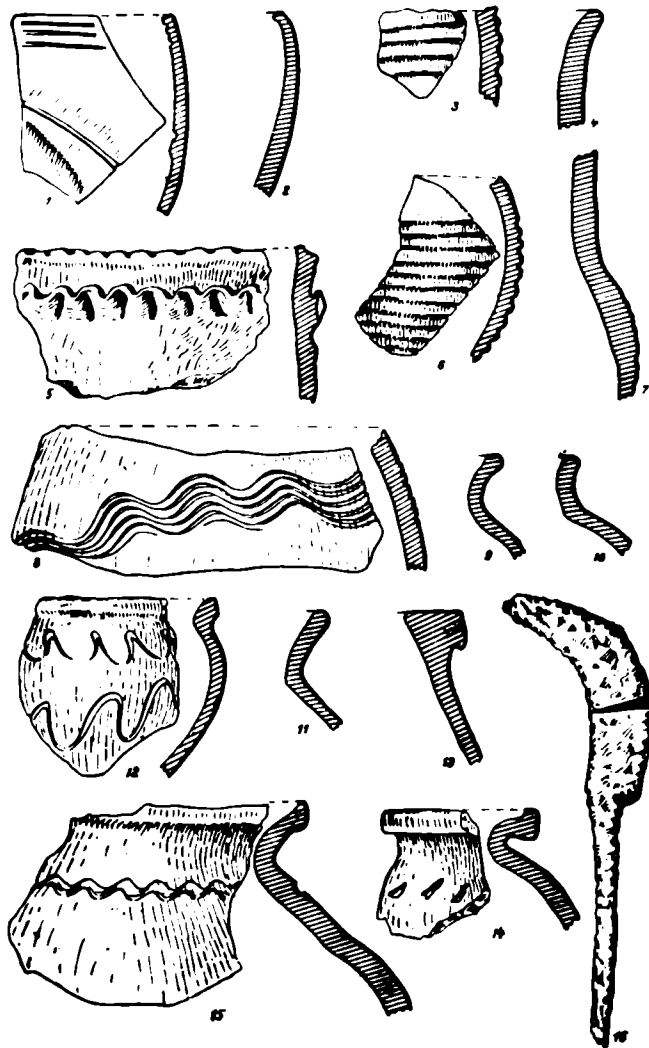


Fig. 3. — 1—6, fragmente ceramice hallstattiene; 7—11 din perioada de trecere la feudalism, sec. V; 12—16, feudale timpurii, sec. XI—XII.

riorul casetei, între 0,60 și 0,70 m adâncime, în pământul de umplură s-au găsit oase umane calcinate, cenușă, cărbune și fragmente ceramice, dintre care unul de culoare neagră în exterior și portocalie în interior, are întreaga suprafață ornamentată cu caneluri, iar altul negru grafitat pe amândouă părțile și ornamentat în interior cu linii canelate mărunte (fig. 3/1—3). Alt inventar nu s-a găsit. Pe baza fragmentelor ceramice aflate în casetă mormintul se datează în

prima epocă a fierului (Hallstatt A). În timpul lucrărilor de construcție din acest sector s-au mai descoperit alte trei morminte similare care au fost însă distruse în cursul lucrărilor. Casetele respective erau așezate la circa 4—6 m distanță una de alta și în afară de oase umane calcinate și câteva fragmente ceramice (fig. 3/4—6) nu conțineau alt inventar.

Aproape de mormintul 1, în peretele abrupt al traseului liniei ferate, s-a observat profilul unei gropi care avea în pământul de umplură multă cenușă, oase de animale, bucăți de chirpic și fragmente ceramice caracteristice epocii hallstattiene. Forma și dimensiunile gropii nu s-au putut preciza fiind distrusă în cea mai mare parte, dar probabil că ea era ovală. Pentru a

se găsi și alte morminte s-au mai trasat alte două secțiuni, dispuse în linie dreaptă între punctele unde s-a descoperit mormintul 1 și vasul amintit. În aceste secțiuni, în afară de câteva fragmente ceramice hallstattiene nu s-a găsit nimic altceva. Menționăm că pe întreaga porțiune săpată, nu s-au găsit urme de cultură din altă epocă.

Din observațiile făcute rezultă că pe această insulă a Mureșului a existat un cimitir de incinerare hallstattian de mică întindere și sporadic. Descoperirea de la Luduș completează cunoștințele noastre asupra ritului de înmormântare din epoca hallstattiană, deoarece pînă acum în Transilvania se cunoșteau doar morminte de inhumare (dintre care unele aveau schelete depuse în casete — Morești, Cașolț etc.), ori morminte plane de incinerare cu oasele arse depuse în urnă (Iernut, Apahida, Mediaș, Nerău, Arad-Gai

etc.). Atestarea unei noi variante a ritului de incinerare, depunerea oaselor calcinate în casete, are o importanță deosebită deoarece pînă în prezent nu cunoaștem în Transilvania morminte similare ¹.

Cea mai apropiată așezare hallstattiană, care ar fi putut avea cimitirul pe această insulă a Mureșului este situată la circa 1 km spre nord-est, la locul numit « Bercul țărcilor » din hotarul comunei Bogata ².

În alt loc, situat la joncțiunea dintre terenul Fabricii de zahăr și terenul Topitoriei de cinepă, în malul abrupt al Mureșului se profilau două bordeie prefeudale. Dezvelind primul bordei, s-a observat că acesta fusese distrus în cea mai mare parte de apele Mureșului, astfel că s-a mai păstrat doar un colț din el, din care cauză nu s-au putut stabili dimensiunile bordeiului. Acesta se adîncea pînă la 0,80 m față de nivelul actual. În pămîntul de umplutură, amestecat cu multă cenușă de stuf, s-au găsit doar cîteva fragmente ceramice (fig. 3/7—11) care prin factura și forma vaselor, deosebită în bună parte de ceramica din sec. IV e.n. de tip Sîntana de Mureș, ori de cea din sec. VI de tip Morești, pare să se dateze mai degrabă în sec. V e.n. Prezența așezărilor populației locale din sec. V mai este atestată și în alte descoperiri de pe valea Mureșului (Cuci, Iernut, Morești etc.). La cel de-al doilea bordei, situat în imediata apropiere a primului, s-a putut sesiza una din laturile lui avînd lungimea de 3,50 m. În pămîntul de umplutură s-au găsit fragmente ceramice din sec. XI—XII (fig. 3/12—15) și o seceră (?) din fier (fig. 3/16). Din cuptorul bordeiului s-au mai găsit *in situ* doar două pietre, restul cuptorului împreună cu cea mai mare parte a bordeiului s-au surpat în albia Mureșului. Podeaua bordeiului era la 0,90 m adîncime față de nivelul actual. Bordeie de felul acestuia se cunosc de pildă la Morești ³. Stratul de cultură al celor două așezări suprapuse are o grosime de 0,50—0,60 m. Menționăm că la Topitoria de cinepă, cu ocazia construirii temeliei unei magazii, s-au găsit morminte de inhumare care aveau ca inventar diferite obiecte de bronz și fier, ceea ce ne face să presupunem că acest cimitir a aparținut probabil uneia din așezările atestate prin bordeiele amintite.

MIRCEA RUSU

ОХРАНИТЕЛЬНЫЕ РАСКОПКИ В ЛУДУШЕ

РЕЗЮМЕ

После сообщения о находке сосуда первого периода железного века (Гальштат) на участке, где строится сахарный завод в Лудуше, в этом месте произвели раскопки. В ходе работ вскрыли погребение с трупосожжением в ящике гальштатской эпохи. Три аналогичных погребения были разрушены во время строительных работ. Значение открытия заключается в том, что на территории Трансильвании неизвестны такие погребения в указанную эпоху. Поселение, к которому, вероятно, относится могильник, расположено, примерно, в 1 км к северо-востоку, в пункте «Беркул Цэрчилор» на территории села Богата.

В другом месте, на левом побережье Муреша вскрыли две землянки дофеодальной (V в. н.э.) и начального периода феодальной (XI—XII вв.) эпохи.

ОБЪЯСНЕНИЕ РИСУНКОВ

Рис. 1. — Лудуш: гальштатский сосуд.

Рис. 2. — Гальштатское погребение с трупосожжением в ящике.

Рис. 3. — 1—6, черепки гальштатской керамики; 7—11, дофеодальной V века; 12—16, раннефеодальной XI—XII века.

¹ Mormintele de incinerare în casete de la Suciu de Sus sînt tumulare și aparțin sfîrșitului epocii bronzului. Cf. M. Roska, *Repertoriul*, p. 90, nr. 78.

² D. Berciu — I. Berciu, în *Apulum*, II, 1943—1945, p. 3, și urm.

³ *SCIV*, V, 1—2, 1954, pl. II și III.

LES FOUILLES DE SAUEGARDE DE LUDUŞ

RÉSUMÉ

A la suite de la découverte, sur l'emplacement du chantier de construction de la fabrique de sucre de Luduş, d'un vase de la première époque de l'âge du fer (Hallstatt), des recherches ont été faites en cet endroit. On y a dégagé une tombe à incinération, en ciste, d'époque hallstattienne; en outre, on a constaté que trois tombes semblables avaient été détruites au cours des travaux de construction. L'importance de la découverte réside dans le fait que ces tombes sont les seules de l'époque, connues en Transylvanie. L'établissement auquel le cimetière devait appartenir se trouve à 1 km NE de là, au lieu dit « Bercul țărcilor », sur le territoire de la commune de Bogata.

En un autre point, situé sur la rive gauche du Mureş, on a dégagé deux huttes à demi enfouies dans le sol, appartenant l'une à l'époque des migrations (V^e siècle de n.è.), l'autre au début de l'époque féodale (XI^e–XII^e siècles).

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. — Luduş: vase hallstattien.

Fig. 2. — Tombe hallstattienne à incinération en ciste.

Fig. 3. — 1–6, fragments céramiques hallstattiens; 7–11, de l'époque des migrations, V^e siècle; 12–16, féodaux du début, XI^e–XII^e siècles.